
KOMITET TECHNIKI ROLNICZEJ PAN
POLSKIE TOWARZYSTWO INŻYNIERII ROLNICZEJ

INŻYNIERIA ROLNICZA

Rok **XIII**

3(112)

Kraków 2009

RADA PROGRAMOWA

czł. rzecz. PAN prof. dr hab. inż. Janusz Haman – przewodniczący
czł. rzecz. PAN prof. dr hab. inż. Rudolf Michałek – wiceprzewodniczący
prof. dr hab. inż. Małgorzata Bzowska-Bakalarz
prof. dr hab. inż. Stanisław Pabis
prof. dr hab. inż. Tadeusz Rawa
prof. dr hab. inż. Józef Szlachta
prof. dr hab. inż. Zdzisław Wójcicki
prof. dr hab. inż. Jan Dawidowski
prof. dr hab. inż. Jerzy Weres

CZŁONKOWIE ZAGRANICZNI

prof. Gerard Wiliam Isaacs (USA) – czł. zagr. PAN
prof. Stefan Cenkowski (Kanada)
prof. Jürgen Hahn (Niemcy)
prof. Radomir Adamovsky (Rep. Czeska)
prof. Oleg Sidorczuk (Ukraina)

KOMITET REDAKCYJNY

czł. rzecz. PAN prof. dr hab. inż. Rudolf Michałek – redaktor naczelny
czł. rzecz. PAN prof. dr hab. inż. Janusz Haman
prof. dr hab. inż. Janusz Laskowski
dr inż. Maciej Kuboń – sekretarz

RECENZENCI

Prof. dr hab. Włodzimierz Białczyk – UP Wrocław
Dr hab. Zbigniew Błaszkiwicz prof. UP – UP Poznań

Wydawca

Polskie Towarzystwo Inżynierii Rolniczej

Praca wykonana

w Katedrze Eksploatacji Maszyn, Ergonomii i Podstaw Rolnictwa w UR w Krakowie

Druk i oprawa:

S.C. DRUKROL (Kraków, al. 29 Listopada 46) tel. (012) 412 46 50
Nakład: 150 egzemplarzy

Rozprawy habilitacyjne

Nr 29

Tomasz Głąb

**Analiza przyczyn zmian plonowania
wybranych gatunków traw pod wpływem
wielokrotnych przejazdów kół ciągnika**

(rozprawa habilitacyjna)

Spis treści

1. WSTĘP.....	7
2. PROBLEM UGNIATANIA TRWAŁYCH UŻYTKÓW ZIELONYCH	10
2.1. Zmiany w środowisku glebowym powodowane ugniataniem gleby	10
2.2. Zastosowanie analizy morfometrycznej w badaniach korzeni	11
2.3. Reakcja roślin na zagęszczenie gleby	13
3. CEL PRACY	15
4. OBIEKT I METODYKA BADAŃ	17
4.1. Doświadczenie polowe	17
4.1.1. Siew i zabiegi pratotechniczne	18
4.1.2. Warunki klimatyczne i glebowe	18
4.2. Charakterystyka rolniczo-botaniczna badanych gatunków traw	20
4.3. Oznaczenie właściwości fizycznych gleby.....	21
4.3.1. Gęstość i zwięzłość gleby.....	21
4.3.2. Retencja wodna gleby	22
4.3.3. Struktura gleby	23
4.3.4. Oznaczenie porowatości biogennej.....	24
4.4. Właściwości chemiczne gleby	25
4.5. Pomiary morfometryczne systemu korzeniowego.....	26
4.6. Plonowanie roślin	27
4.7. Właściwości mechaniczne węzłów krzewienia traw	28
4.8. Obliczenia statystyczne.....	30
5. WYNIKI I DYSKUSJA	31
5.1. Zmiany właściwości gleby pod wpływem ugniatania	31
5.1.1. Struktura i makroporowatość gleby.....	31
5.1.2. Gęstość objętościowa i zwięzłość gleby.....	37
5.1.3. Porowatość dyferencjalna	41
5.1.4. Właściwości retencyjne	46
5.1.5. Właściwości chemiczne	48
5.1.6. Mikroorganizmy glebowe	49
5.1.7. Fauna glebowa	50

5.1.8. Charakter i zakres zmian właściwości gleby zadarnionej poddawanej ugniataniu	53
5.2. Charakterystyka systemów korzeniowych traw w ugniatanej glebie.....	54
5.2.1. Kostrzewa łąkowa	54
5.2.2. Kostrzewa trzcinowa	57
5.2.3. Wiechlina łąkowa.....	59
5.2.4. Życica wielokwiatowa.....	62
5.2.5. Relacje pomiędzy cechami morfometrycznymi korzeni a właściwościami fizyko-chemicznymi gleby	65
5.2.6. Dyskusja wyników badań nad cechami morfometrycznymi korzeni traw	74
5.3. Właściwości mechaniczne węzłów krzewienia traw	76
5.4. Zmiany plonów suchej masy traw pod wpływem ugniatania	78
5.4.1. Kostrzewa łąkowa	78
5.4.2. Kostrzewa trzcinowa	80
5.4.4. Wiechlina łąkowa.....	81
5.4.5. Życica wielokwiatowa.....	82
5.4.6. Stosunek masy korzeni do masy części nadziemnych	84
5.5. Analiza czynników wpływających na plonowanie badanych gatunków traw...	86
6. WNIOSKI.....	90
7. BIBLIOGRAFIA	92

STRESZCZENIE

Celem niniejszej pracy była kompleksowa analiza przyczyn zmian plonowania wybranych gatunków traw powodowanego wielokrotnymi przejazdami kół ciągnika po zadarnionej powierzchni. Badania przeprowadzono w oparciu o czteroletnie doświadczenie polowe, w którym ugniatającemu działaniu kół ciągnika poddane zostały cztery gatunki traw pastewnych: kostrzewa łąkowa, kostrzewa trzcinowa, wiechlina łąkowa i życica wielokwiatowa. Przeprowadzono analizę zmian właściwości fizycznych, chemicznych i biologicznych gleby spowodowanych naciskami kół ciągnika. Szczególny nacisk położono na opis struktury gleby poprzez charakterystykę porowatości dyferencjalnej w zakresie makroporów. Wyznaczone zostały parametry morfometrycznych korzeni wybranych gatunków traw w warunkach zmiennego zagęszczenia gleby. Określono podatności roślin, a w szczególności ich węzłów krzewienia, na mechaniczne uszkodzenia. Oznaczono również wydajność badanych gatunków w przy trójkośnym użytkowaniu łąkowym.

Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, iż na wydajność badanych traw w warunkach zróżnicowanego ugniatacia kołami ciągnika miały wpływ zarówno reakcja systemu korzeniowego na zagęszczenie gleby jak również mechaniczna podatność węzłów krzewienia na zgniatanie. Właściwości korzeni traw decydują o wydajności w trakcie wiosennego odrostu, natomiast o plonach uzyskanych w czasie kolejnych pokosów w znacznym stopniu decydują właściwości mechaniczne węzłów krzewienia uszkodzanych przez zgniatanie kołami ciągnika w trakcie prac związanych ze zbiorem i konserwacją skoszonej masy. W końcowym efekcie mimo wzrostu wydajności niektórych traw w czasie pierwszego pokosu łączny roczny plon wykazuje ujemną korelację z rosnącą intensywnością ugniatacia.

Słowa kluczowe: kostrzewa łąkowa, kostrzewa trzcinowa, wiechlina łąkowa, życica wielokwiatowa, ugniatacie, zagęszczenie gleby, plonowanie, korzenie.

ANALYSIS OF REASONS FOR CHANGES IN CROPPING OF SELECTED GRASS SPECIES CAUSED BY REPEATED TRACTOR WHEEL RUNS

Abstract. The purpose of this work was to carry out complex analysis of reasons for changes in cropping of selected grass species due to repeated runs of tractor wheels on a sodded surface. The research was carried out on the basis of a four-year field experiment, in which four species of fodder grass including meadow fescue, reed fescue, meadow-grass and Italian ryegrass were subject to pressing effect of tractor wheels. The researchers completed an analysis of changes in physical, chemical and biological properties of soil caused by tractor wheels pressure. Particular emphasis was placed on soil structure description by differential porosity characteristics regarding macropores. The research allowed to determine morphometric parameters for roots of the selected grass species in conditions of variable soil compaction. The researchers determined susceptibility of plants, and in particular their spreading nodes, to mechanical damage. Moreover, the research involved determination of the examined species productivity in case of three-way use of meadows. Obtained results allow to state that both root system reaction to soil compaction and mechanical susceptibility of spreading nodes to crushing affected productivity of the examined grass species in conditions of diversified pressing by tractor wheels. Properties of grass roots decide about productivity during spring growth, whereas crops obtained during successive swaths to a large extent depend on mechanical properties of spreading nodes being damaged by crushing with tractor wheels during works involving harvesting and maintenance of mowed grass mass. As a final effect, in spite of increase in productivity of some grass species during the first swath, total annual crop shows negative correlation with growing pressing intensity.

Key words: meadow fescue, reed fescue, meadow-grass, Italian ryegrass, pressing, soil compaction, cropping, roots